

עלון מספר 131 – פברואר 2025

צָרִידָּ שְׂפָל אִישׁ יָדַע וְיָבִין
שְׂפָתוֹךְ תִּזְכּוּ דוֹלֵק נֵר
וְאֵין נֵרוֹ שְׁלוֹ פְּנֵי הַכְּרוֹ
וְאֵין אִישׁ שְׂאֵין לוֹ נֵר
וְצָרִידָּ שְׂפָל אִישׁ יָדַע וְיָבִין
שְׂעָלֵיו לְעֵמֶל
וּלְגִלוֹת אֶת אֹר הַנֵּר בְּרַבִּים
לְהַדְלִיקוֹ לְאַבּוֹקָה גְּדוֹלָה
וּלְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם בְּלוֹ.

מיוחס לרב קוק

1. סיפורה של תמונה: תבנית החלה של הנצי' ממונקץ'
2. סיכום פעילות – שנת 2024
3. ליל ניצולי השואה הבינלאומי 2024
4. ייפוי כוח מתמשך
5. יהודים מאילניצה ומאירשאבה
6. ישראלים ילידי קרפטורוס: סלפטר אליהו (סולוטבינו)
7. משלנו: נעמי כשר (בושטינו)

**ביום ראשון, 18.5.2025 תתקיים האזכרה השנתית ב"יד ושם".
פרטים יופיעו בעלוני הבאים. שימרו את המועד!**

1. סיפורה של תמונה: תבנית החלה של הנצי' ממונקץ'

בסוף נובמבר 2024 קיבלה חברתנו, אמי גרשקוביץ, ילידת מונקץ', את המידע מחברת ילדות שלה, המתגוררת בבודפשט. וכך כתבה לי אמי: "אתמול קיבלתי מחברת ילדות שלי, שמתגוררת היום בהונגריה הפתעה מיוחדת. היא ביקרה אתמול במוזיאון האתנוגרפי בבודפשט ואחד המוצגים משך את תשומת לבה, כי הזכיר לה מאוד את התבנית של אימא שלי לאפיית חלת שבת וחג. היא התקרבה לקרוא מה כתוב, תוך כדי שסיפרה לבת שלה את הזיכרונות שלה על אימא שלי, אך לא חשבה שהיא תהיה כל כך מופתעת.

זה מוזיאון ישן שעבר לבית חדש, שנבנה על ידי אדריכל יפני ויש בו מיצגים מכל העולם."

מה גדולה הייתה הפתעה של החברה לגלות את הכיתוב המלווה את המוצג של התבנית בו כתוב, באנגלית ובהונגרית, שהייתה שייכת לדודה הנצי' ממונקץ'..."

בברקוד [QR] הנלווה עלה מידע נוסף. תמצית הדברים: "מחבת חלה מבית יהודי במונקץ' (היום: מוקאצ'בו,

אוקראינה): המחבת להכנת חלה (לחם ביצה קלועה) של דודה הנצ'י. הכלי הזה היה הכרחי במשק בית יהודי מסורתי, המשמש מדי שבוע להכנת חלה לכבוד אחד האירועים החשוב ביותר, השבת. בעת הרכישה, היא הייתה כבת שישים. היא עברה את הגיהנום של מחנה הריכוז אושוויץ, והמשיכה בחייה היהודיים, שומרי המצוות, לאחר שחזרה לעיר הולדתה, מונקץ'. ...מאמציה לאפות לחם חלה יפה וטעימה חיזקו אותה מול הקב"ה. זה היה סימן טוב, משהו שמעורר תקווה.'

בין השנים 1991-1994 ערך האתנוגרף מיקלוש רקאי [Miklós Rékai] עבודת שדה אתנוגרפית בעיר מונקץ' שבמרגלות הקרפטים המזרחיים, בין חברי הקהילה היהודית, שפרחה בעבר. באחד ממשקי הבית שנכללו במחקר, השתמשו בשתי תבניות זהות, בצורת יהלום, לאפיית החלה (לחם ביצה) לשבת. הבעלים תרם אחד מהם למוזיאון, שמר על השני, ושיתף את החוקרת בסיפור חייה ובידע שלו על מסורות הקהילה שלו. המחבת נוצרה בשנות ה-30. דודה הנצ'י תמיד השתמשה במחבת הזו. צורתה הייחודית לאזור זה, בדומה לזו המצוירת באטלס Néprajzi ('אטלס של אתנוגרפיה'). היא ניהלה משק בית מאז שנות ה-50, והיא ירשה את המחבת ממישהו אחר. ייתכן שהמשפחה קנתה אותו מבעלי מלאכה צוענים נודדים, הטינקרים. בזמן הרכישה היא כבר לא אפתה חלות לכל שבת, אבל קודם לכן השתמשה במחבת, מדי שבוע, במשך עשרות שנים. 'היום אפשר לקנות גם חלה ממש טובה בחנות' - אמרו עקרות בית יהודיות לחוקרים. אפיית החלה האחרונה תועדה על ידי האתנוגרף וחבריו הצלמים. סדרת התמונות מציגה את הלישה של הבעק, הפרדה הטקסית של הפרשת החלה, הקליעה, התפיחה והלחם האפוי. זמן לא רב לאחר הרכישה, עזבו דודה הנצ'י ובעלה את מונקץ' והיגרו לישראל, לעיר פתח תקווה, בה השתקעו הונגרים רבים.

בהקדמה לספרו מסביר מיקלוש רקאי מדוע חיי הקהילה היהודית של מונקץ' היו תחום חקירה מרגש עבורו. "כאשר התחברתי לקהילה כאתנוגרף, התעניינתי בעיקר כיצד מערכת הכללים הדתיים של החיים היהודיים תרמה לשמירה על זהותה של הקבוצה - לנוכח נסיבות ששינו מהותית את חייהם. דו"ח זה מתמקד בעיקר בחוקים ובמציאות של האוכל'. חוגגים את השבת בתערוכה האתנוגרפית, מחבת החלה הוצגה על הקיר כחלק מהמיצב הדיגיטלי המייצג שולחן ערוך. בהקשר זה הוא ייצג את משק הבית היהודי ואת הפריטים הפונקציונליים שלו, בניגוד לחפצי הטקס.

בתמונה של בעלת התבנית נראה הקעקוע של מספר האסיר שלה מאושוויץ. זה היה פרט משמעותי בעיני מארגני התערוכה. הם רצו לכלול את השואה בין נושאי המופע, אבל רק בצורה של התייחסות עדינה. בקטלוג חפצי אמנות יהודיים בגיליון 24 של סדרת קטלוג החפצים מהמוזיאון לאתנוגרפיה, Zsidó tárgyak/חפצים יהודיים מאת Zsuzsa Szarvas, מוצגים התיאורים והתצלומים של החפצים הקשורים לתרבות היהודית בסדר כרונולוגי של רכישתם. לפיכך הופיעה מחבת החלה ליד סלסלת המלח ופמוט השבת קרמי קורונד, שניהם נרכשו מאותו מחקר שטח במונקץ', כמו המחבת. ...מחבת חלה בקולקציה מחבת החלה היהודית ממונקץ' היא גם פריט חגיגי וגם יומיומי בבת אחת: כלי מטבח פשוט, אבל גם כלי להכנה לטקסי השבת. הוא מסווג באוסף התזונה של המוזיאון לאתנוגרפיה, אך באותה מידה ניתן לכלול אותו באוסף הטקסים כמרכיב אתנוגרפי של פרקטיקה דתית. נקודת שיא

בהיסטוריה של תבנית החלה מפלדת פח הייתה הפרידה שלה מהאפייה, השימוש האחרון, אם כי לא מסורתי. סיפור רכישתו וסדרת התמונות הייחודית המתעדת את השימוש בו הופכים אותו למועמד מצוין להמחשת תולדות חפצים בתערוכת האוסף."

האם הנצ'י, המוזכרת בכתבה היא האימא של אמי? שמה המלא היה הלן שטיינברגר, ילידת 1926. הנצ'י עלתה ארצה בשנת 1972. המשפחה התגוררה בתחילה בכפר סבא אבל לשכנים במונקץ' הם הסבירו שזה ליד פתח תקווה, מקום שהיה יותר מוכר להם. בתמונה רואים את קעקוע המספר של הנצ'י. האם זאת אותה הנצ'י, אימא של אמי, לה שייכת התבנית - או לדודה הנצ'י אחרת, בת העיר מונקץ' אף היא - לא נדע...

2. סיכום הפעילות - שנת 2024

בשנת 2023 עדיין לא חזרנו, לצערנו, לפעילות מלאה, בעיקר בשל המצב הביטחוני. פעולות רבות נעשו עבור חיילי צה"ל ועבור הפליטים מביתם בעוטף. נקווה שבשנה הבאה נוכל לחזור לשגרת הפעילות.

- משלוח אגרת לניצולי השואה לציון "יום השואה הבינלאומי" – ינואר 2024
- מפגש חברים בפתח תקווה עם ד"ר הדס שאשא – לבסקי בנושא: "רפואה יהודית בשואה: גיבורים בעל כורחם" – ינואר 2024
- תרומה לבית חב"ד באוז'גורוד – אפריל 2024
- אירוע בתיכון "קוגל" בחולון לציון 90 שנה ל"הבטחה ומגמה" – הגימנסיה במונקץ' – אפריל 2024
- הנחת זר בטקס "יום הזיכרון לשואה ולגבורה" ב"יד ושם" – אפריל 2023
- ביקור בבית הכנסת ובהיכל השמות ב"יד ושם" - מאי 2024
- אזכרה שנתית ב"יד ושם" – מאי 2024
- אזכרה שנתית בניו ג'רזי – מאי 2024
- משלחת לאושוויץ לציון 80 שנות הגירוש והרצח – יוני 2024
- התרמה ליתומי משפחת עידן מכפר עזה – יולי 2024
- טיול שורשים לזאקרפטיה – ספטמבר 2024 – בוטל עקב המצב הביטחוני
- מפגש סוכות ב"יער בן שמן" – אוקטובר 2024 – בוטל עקב המצב הביטחוני
- מפגש חנוכה: הדלקת נרות, יקירי הקהילה והצגה בידיש – מחווה לדז'יגן ולשומאכר – דצמבר 2024
- התרמה נרחבת של חברי הקהילה בארץ, ובעיקר בארה"ב – סיוע למפוני כפר עזה, לקשישים בשדרות ובאשקלון וסיוע בהשלמת ציוד ליחידות צה"ל בצפון ובדרום - ינואר – דצמבר 2024
- פורסמו 16 עלונים חודשיים בעברית ו-9 עלונים באנגלית
- אתר האינטרנט עודכן בשמות בני הדור הראשון מהשנה האחרונה ומשנים עברו, אשר אינם איתנו
- אתר האינטרנט carpati.org.il כולל 4 ספרים, מצגת על תרומת ילידי קרפטורוס / זאקרפטיה למדינת ישראל בעבר ובהווה, ריכוז כתבות "משלנו" על 131 דמויות של בני הדור הראשון – הרביעי, ספר שורשים, מקורות לעבודות שורשים ו-9 תערוכות.
- התחלנו במיזם עם תיכון קוגל בנושא הנחלת השואה – באמצעות קורות הקהילות שלנו בקרפטורוס [ראו את דבריו של זאב מילבאואר בברכת חנוכה בעלון ינואר 2025 – העלון הקודם].
- ❖ איבדנו 8 חללים ממלחמת "חרבות ברזל", בני הדור השלישי והרביעי הי"ד: אלוני ערן, ברונשטיין רומן, גלבוץ אביב, הרשקוביץ יוסף חיים, לביא צביקה, פרידמן עמית, צדיקביץ עומר, קופלוביץ איתן. נזכור אותם בכאב, יחד עם בני המשפחות שלהם, ולוואי נהיה ראויים להקרבתם!

- ❖ אני ממליצה לכם להיכנס לאתר בלשונית "לזיכרון עולם" – ללחוץ על "מהרי הקרפטים – לתקומת המדינה" – חללי מלחמת השחרור – או ללחוץ ישירות על **לרשימה נא ללחוץ כאן**
- תוכלו לקרוא על 119 חללי המלחמה לתקומת ישראל, כולם ילידי קרפטורוס. המחקר שערכתי כולל קרוב ל-600 עמודים ומספר את סיפורי הגבורה ואת סיפורם המשפחתי.
- כשליש מהם עלו ארצה לפני המלחמה והאחרים – היו ניצולי שואה, חלקם נצרו אחרון למשפחתם... זאת אחת הדרכים שלנו לחלוק להם את הכבוד הראוי להם!

3. ליל ניצולי השואה הבינלאומי 2024

חברתנו, חנה הופמן, הביאה לידיעתך על אירוע הוקרה לניצולי השואה, ביוזמת ועדת התביעות, ומתקיים בחנוכה. השנה התקיים הכנס באירופה ב-29.12.2024 ובו נוטלים חלק **ניצולי שואה מכל העולם** וכן מכובדים רבים. להלן קישור אל הטקס: [/https://www.claimscon.org/survivorsnight2024](https://www.claimscon.org/survivorsnight2024)

4. ייפוי כוח מתמשך: עו"ד יעל גרטלר דואני

אנו מבקשים להביא לידיעתכם את המידע לגבי שרות של "ייפוי כוח מתמשך", שיש לו משמעות משפטית חשובה אם, חלילה, נגיע למצב, בו לא נוכל לנהל את חיינו באופן עצמאי.

עורכת הדין יעל גרטלר-דואני, בת הדור השלישי שלנו, שעבדה שנים בעמותת "אביב לניצולי השואה" בסיוע לניצולי שואה במימוש זכויותיהם, יכולה להציע שרות מוזל לניצולי השואה שלנו וכן שרות יעיל לבני הדור השני. מניסיונה כעורכת-דין, שהוסמכה על ידי האפוטרופוס הכללי ובעלת ניסיון רב בסיוע לבני הגיל השלישי, תוכל יחד אתכם להביע את רצונותיכם וצורכיכם העתידיים לקראת מצבי התדרדרות ומשבר בהם לא תהיו כשירים לקבל החלטות ולנהל את חייכם באופן עצמאי.

מהו ייפוי כוח מתמשך?

ייפוי כוח מתמשך הוא מסמך משפטי שמסייע לכם לתכנן את עתידכם באופן מיטבי ולהחליט כבר היום מי ואיך ידאגו לכם בעתיד במקרה שלא תוכלו לקבל החלטות ולנהל את חייכם באופן עצמאי. הפקדת ייפוי כוח מתמשך תחסוך מכם דאגה לעתיד, תבטיח שחייכם ימשיכו להתנהל על-פי רצונותיכם ותשאיר בידיכם את השליטה על חייכם.

אתם תבחרו מראש את מיופי הכוח (אחד או יותר) אשר יפעלו על פי הנחיותיכם בתחומי החיים השונים, לרבות: מקום מגורים, טיפול רפואי, התנהלות כלכלית ועוד.

היתרון - פחות בירוקרטיה בעתיד

הפקדה מראש של ייפוי כוח מתמשך נותנת תוקף משפטי להנחיות שנתתם וחוסכת הליכים בירוקרטיים ארוכים וצורך בפנייה לבתי משפט על מנת לאשר מינוי אפוטרופוס בעתיד, שהינו חלופה נוקשה יותר בהיבטים שונים.

הסדרת ייפוי כוח מתמשך בהווה תעניק לכם ולבני משפחותיכם שקט נפשי ואיכות חיים בעתיד. מקום עריכת ייפוי הכוח המתמשך הינו גמיש ולמתקשים להגיע למשרדים באזור המרכז ניתן לתאם ביקורי בית.

יעל גרטלר דואני
עו"ד

עורכת דין לגיל השלישי
מומחית בעריכת ייפוי כח מתמשך

050-6253921

רח' בר-אילן 3תל אביב
yaelgertler@gmail.com

ניתן ליצור קשר עם עו"ד

יעל גרטלר-דואני בטלפון

050-6253921

5. יהודים מאילניצה ומאירשאבה

פנתה אליו חברתנו אהובה ויינברגר, שעשתה עבודת שורשים על משפחתה, תושבי אירשאוה ואילניצה. במסגרת החקר שלה היא התוודעה למקור נתונים, המכיל את שמות בתי האב בעיירות אלו – על פי מפקד שנערך בשנת 1921. לאהובה היו 2 הצעות – ועל כך תודתנו:

- א. פרסום הרשימות שלהלן מהספר שהיא כתבה, בתמיכת "יד ושם". "אלה שיתעניינו יוכלו לקבל מידע אישי כי אתגייס לעזרתם. בואי נזכור שאנחנו הדור האחרון שמסוגל להשאיר לנכדים את שורשיהם."
- ב. פרויקט חיפוש השורשים ליישובים אחרים: כדאי לגייס מתנדב/ת ונעבוד אצלי בבית מול הארכיב, בשיתוף פעולה. כשאני אפתח את הארכיב ואמצא את המשפחה המבוקשת - אני אקרא לאט ובקול רם את הכתוב עם כל הפרטים והמתנדב/ת יכתוב/תכתוב על הדף את כל הפרטים. הפרטים יועברו למי שיחפש את השורשים. עדיף לגייס מראש 2-3 מתנדבים למטרה הקדושה הזאת - וכל פעם יעבוד/תעבוד אצלי בבית רק מתנדב/ת אחד/ת. אוכל להתפנות לחיפוש השורשים בימי שלישי, רביעי או חמישי, בתאום מראש עם המתנדב/ת, החל משעה 16.00. פניות לאהובה בנושא זה בטלפון 052-3385447

יהודים באירשאוה בשנים 1920 – 1921 לפי א'-ב' [130 בתי אב]

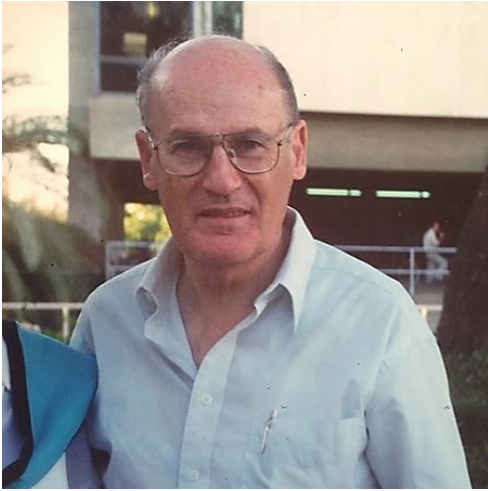
שם משפחה ושם פרטי	מס' בית	מס' נפשות	שם משפחה ושם פרטי	מס' בית	מס' נפשות
איזלר סלמון	158	3	הרשקוביץ' אדולף ומורגיט	120	2
איזנברג ארנו וסרנה	156	8	הרשקוביץ' איגנט ופפי	108	13
איצקוביץ' סלמון ופטי	135	8	הרשקוביץ' ארון ושנלבין	139	6
איצקוביץ' שמואל ושנולי	140	3	הרשקוביץ' חיים ואירמה	134	13
אנגל ישראל ושנולי	160	8	הרשקוביץ' ינו ושרי	146	2
אנגל לייבי ומלבין	208	8	הרשקוביץ' יעקוב ומרי	175	6
אנגלמן מור	204	5	הרשקוביץ' לאיוש ושרי	164	5
בלובשטיין פביאן וברטה	157	6	הרשקוביץ' סלומון וז'ני	166	4
בם יוסף	82	2	הרשקוביץ' סמואל וליזה	147	7
בם ננדור ואילונה	221	7	ויבר דוד ושנולי	78	4
בראון שובוט ורוז'י	216	5	וייג הרמן ורגינה	145	6
ברגר ארון	84	6	וייג לאיוש	169	7
ברגר יעקב	189	3	וייס חיים וזלי	39	11
ברגר מנדל ומרי	200	7	וייס יעקב ושיינדל	249	4
ברגר מרטין ליזה	143	7	וייסמן פילדה	163	5
ברגר סמואל ושרן	204	3	וינקלר הרמן ורוזה	85	9
ברונשטיין אדולף	207	9	ורצברגר מוזס	48	17
ברנשטיין יעקב ומלבין	212	5	זיסוביץ' דוד וזלי	23	7
ברקוביץ' זליק ושנלביה	81	4	זיסוביץ' אידה	79	5
ברקוביץ' מוזס ומורגיט	149	5	טמבור מוזס וחני	176	6
גוטסמן איסק ז'ני	42	7	ינקוביץ' יוסף ומלבין	210	2
גוטסמן זנקה	127	1	ינקוביץ' שמואל וזלי	56	2
גולדבלד מייר ורגינה	138	8	ינקלביץ' פינחס ואטל	172	8
גולדברג	129	9	ינקלוביץ' הרמן ורוזה	226	8
גולדנברג סמואל ולבלי	66	8	יעקובוביץ' אברום הרש ורוז'י	33	7
גולדשטיין ארמין ורוזה	211	3	יעקובוביץ' אליאש ושרה	45	8
גלב סמואל והרמינה	35	12	יעקובוביץ' ארון וארנקה	65	7
גלנץ מור וסרנה	187	8	יעקובוביץ' ברנרד וזילי	132	6

מס' נפשות	מס' בית	שם משפחה ושם פרטי	מס' נפשות	מס' בית	שם משפחה ושם פרטי
5	א 173 174	יעקובוביץ' דוד רוזה	4	120	גרינברג איגנט
3	ב 249	יעקובוביץ' הרמן	3	179	גרינברג יונש ופני
10	62	יעקובוביץ' חני ילידת 1853	3	11	גרינברגר אליאש ופרידה
7	63	יעקובוביץ' חני ילידת 1892	5	182	גרינברגר ארון והלנה
8	154	יעקובוביץ' ישראל וחני	1	194	גרינברגר ינוש
3	א 70	יעקובוביץ' שולם	11	ב 202	גרינברגר שיפוט ושינה
5	22	כץ דוד ורוז'י	4	ב 203	גרינפלד הרמן ומריז
6	267	כץ מייר והלן	7	128	גרינצוויג סלמון וארונקה
3	332	לבוביץ' אברהם	7	155	דוד אמיל וברטה
8	34	לבוביץ' אדולף ואידה	7	א 203	דרומר מייר
1	59	לבוביץ' ארון	3	82	הולנדר מנדל ואשלי
1	54	קליין ברטה	5	150	לבוביץ' ארון וחני
10	185	קליין הרמן וזלי	4	ב 226	לבוביץ' דוד ובלר
8	72	קליין יעקוב ואילונה	3	76	לבוביץ' דוד וחנה
4	360	קליין פיליפ	13	30	לבוביץ' יוסף וסרנה
3	ב 48	קליינמן הרמן ורוז'י	7	227	לבוביץ' מונש וסרנה
	178	קליין הרמן	4	10	לבוביץ' מוריס וסרנה
12	41	קראוס פרנץ ופני	8	13	לבוביץ' מיכאל
	א 181	קרנוש הנריך	7	123	ליפצ'יק שבסה וחני
3	168	רוזנברג שמעון ושרי	7	ב 181	מואושקופ מוזס
3	29	שובל מרטון ורוזה	5	152	מוסקוביץ' ארון ואלוט
2	א 206	שווימר אדולף	7	64	מושקוביץ' שריה
1	130	שוורץ גולדה	6	77	מיירוביץ' איגנט וחנה
6	133	שוורץ יעקוב וגולדה	7	67	מרמלשטיין איזידור ודורה
7	131	שוורץ מרטון וסרנה	6	183	נוייבנר סלומון ואטל
7	209	שונברגר אדולף ופרידה	6	162	נוימן סלומון
5	א 137	שטיינברגר ברנרד ולנקה	7	217	פולק אברהם וחני
8	151	שטיינברגר הרמן	9	225	פיירשטיין מור והלן
11	4	שטיינברגר מרטון ופני	7	14	פלזמן איגנט וז'ני
7	68	שטיינברג מוזס ושבי	4	ב 208	פלזמן איזידור ומלבין
3	71	שטיינברגר יעקוב	6	405	פרידמן ארון
10	215	שטרן מנדל וזלי	2	137	פרקש יוסף וטדז
6	א 132	שיוביץ' הלי	7	70	קופלוביץ' איגנט ושרן
3	א 48	שינברגר פני	4	5	קלאופר לזר וסלי
7	75	שינקופף מנדל ולואיזה	5	148	קליימן ברנרד
10	218	שפיגל יוסף ורוזה	8	142	קליין ... ושורין
4	א 79	שקוביץ' ארון ורגינה	7	55	קליין איגנט ופרידה
יהודים באילניצה בשנים 1920 – 1921 לפי א'-ב' [160 בתי אב]					
7	702	אקרמן הרמן ומלי	4	281	אברהמוביץ' מייר ושמיילוביץ' חני
5	148	אקרמן נשיין ויעקובוביץ' פני	4	338	אברהמוביץ' סמואל ורוזה

מס' נפשות	מס' בית	שם משפחה ושם פרטי	מס' נפשות	מס' בית	שם משפחה ושם פרטי
3	145	אקרמן סמואל ולאופמן ליזה	5	321	אדלר
6	424	בוכמן איגנט ופני	6	388	אדלרזיין הרשקו וגיטה
4	246	בורחוביץ' ינו ושלזינגר סלי	5	262	איגנס מיירובה
4	574	ברגר חיה	5	62	איזדורפר קלמן ופרידמן אטל
1	286	ברגר חני	5	664	אייזנר נתן ואסתר
2	585	ברגר מיכל ווייס פרידה	7	48	אנגלמן חיים וברקוביץ' חני
4	159	ברגר לייבי וגרינפלד ארזלר	5	21	אנגרמן לייבי
2	585	הרשקוביץ' ז'ני	7	500	ברקוביץ' אברהם ושפילמן רגינה
6	427	הרשקוביץ' רויזי ופרייס	7	490	ברקוביץ' אברהם-אברום חיים ושניידר דורה-דבורה
3	383	וייזנר	2	472	ברקוביץ' איגנט
8	598	ויינברגר דוד וכץ רגינה	3	א 735	ברקוביץ' בילו וגיזי
10	512	וייס איגנט ושפילמן פפי	6	514	ברקוביץ' ברנרד ואורנשטיין ז'ני
3	426	וייס דוד ולנקה	10	738	ברקוביץ' דוד ופיגה
3	762	וייס וולפובה	6	502	ברקוביץ' דוד וקירשנבאום רוזה
3	114	וייס יוסף וטיטלבאום פפי	2	760	ברקוביץ' הרמן-מייר הרש וטייכמן חני-חיה
5	142	וייס יוסף ופרידמן שרול	4	3	ברקוביץ' זלמן
2	44	וייס מוזס ושוימר רגינה	4	735	ברקוביץ' ינקל ופרימה
2	321	וייס שיינדל	4	519	ברקוביץ' מאיר וויס הרמן
4	793	וייסמן שמי וויס טרזיה	4	473	ברקוביץ' מובזס וברגר רוזה
4	178	ויס זולי ודרומר איגנטובה	10	571	ברקוביץ' מוזס וגרינשטיין לני
3	803	ויס שנדור וקליימן שרונה	3	181	גולדשטיין הרמן ודרומר רגינה
5	337	ויצנר שמעון ודינה	2	355	גרינבאום ודוידוביץ' הני
5	591	זיכרמן ארון וסולומן רוזה	12	573	גרינשטיין אברהם והייזלר אלה
4	498	זיכרמן מובזס ושפילמן פרידה	7	601	גרינשטיין איציק ושורה
9	590	זיכרמן מייר ורוזנברג שריקה	4	600	גרינשטיין דוד
5	353	טייטלבאום יוסף ושיינדל	7	754	גרינשטיין יוסף ווינברגר חני
3	353	טייטלבאום סמואל ולינה	7	499	גרינשטיין יעקוב וויס ברטה
4	760	טייכמן מרדכי ושפילמן רויזה	4	346	דוידוביץ' אסתר
4	759	טייכמן סמי-שלוימי וגרינשטיין רגינה-רבקה	1	143	דרומר פדור
8	519	יוסוביץ' מייר ווייס הלן	5	152	דרומר פרנץ וליברמן ז'ני
2	355	ייז'קס מוריס	8	378	האוטמן אברהם ושרונה
7	708	יעקובוביץ' אברהם-חיים, פיגה	6	510	האופטמן ליפולד וולדמן מרט
6	106	יעקובוביץ' איציק ולבוביץ' פני	3	508	האופטמן סמואל ווינברגר אטל
5	668	יעקובוביץ' דוד ואלור	3	84	הדילוביץ' מור וליבה
1	149	יעקובוביץ' ליבה	3	521	הולנדר רגינה
1	388	יעקובוביץ' מורני	2	489	הייזלר סמואל
4	718	יעקובוביץ' מנדל וחני	3	383	הייזלר דוד וגיטל
4	583	יעקובוביץ' סלומון ופרידמן הני	4	914	הייזלר מלבין

מס' נפשות	מס' בית	שם משפחה ושם פרטי	מס' נפשות	מס' בית	שם משפחה ושם פרטי
1	147	יעקובוביץ' פני	6	739	הלמן מנדל
5	85	יעקובוביץ' פרי וקליין רוזה	3	46	הלפרט יוסף
5	607	יעקובוביץ' שמואל ושייבה	1	144	הנדלסמן מור
10	610	כץ איזידור ורוזה	6	619	הרשקוביץ' אברהם ופריאולה
6	382	כץ הרמן וברטה	4	147	הרשקוביץ' בנימינובה
6	27	כץ סמואל והרשקוביץ' פפי	10	63	הרשקוביץ' הרמן וויס מלי
5	286	לבוביץ' לייזר	7	646	הרשקוביץ' הרמן וצילי
3	596	לבוביץ' איסק ומרמלשטיין רבקה	3	21	הרשקוביץ' הרמנובה
2	701	פרידמן ליפה ומלי	4	2	לבוביץ' דוד
7	567	פרידמן נתן ומייזליק רחל	1	288	לבוביץ' ישראלובה
8	155	קליין סמואל וסולומן ארונוקה	3	82	לבוביץ' סלמון ומרקוביץ' רוחל
6	145	קליין פנחס ושרולטה	6	76	לבוביץ' שלוניג וויס אסתר
3	774	רוזנבאום מנדל ופרידמן רוז'י	6	164	ליבוביץ' סלומון ווייבר מלי
2	601	רוזנבאום שנדור ושיגי	7	816	ליברמן דוד ופרידמן הלנה
4	336	רוזנווסר אסתר	4	381	ליברמן הרמן ושורה
1	281	רוזנווסר פני	6	1	מואושקופ דוד
2	149	רוזנפלד	2	567	מושקוביץ' אברהם ופרידמן הלן
3		רוזנר דוד	3	413	מושקוביץ' זלי
4	522	רוטנשטיין דוד ושווימר איטה	3	777	מרמלשטיין זליק
2	84	שווימר	2	894	מרמלשטיין סלמון ושנאודר גיצה
4	282	שווימר ברוך וויס דורה	3	787	מרקוביץ' שמואל ופרידמן זלי
2	146	שווימר דוד ופיסחוביץ' זולן	6	146	נדלסמן מוזס ורוזנברג פירושקה
6	575	שווימר חיים וויס אידה	2	288	סטרולביץ'
6	168	שווימר מייר והולנדר זלי	8	61	סטרולביץ' איגנט
6	628	שווימר סלומון וזלי	5	287	סטרולביץ' מוזס
2	46	שווימר רגינה	4	484	סטרולביץ' סנדר הרש וליבוביץ' לאה
4	149	שטרן רוז'י	6	581	סנדר אברהם והרשקוביץ' אסתי
3	586	שלומוביץ' לייבה ווסנגרטן ברטה	4	582	סנדר מלי
5	246	שלזינגר ברנרד	9	660	סנדר סלומון וינטה
9	200	שמולוביץ' ברקו מושקוביץ' אידה	9	92	פלזמן יוסף וכץ טובה
6	790	שמילוביץ' סמואל פרידמן אנגניה	4	179	פלקוביץ' ויקטור וברקוביץ' שרונה
1	669	שפילמן אברהם	2	348	פלקוביץ' מושקה והני
10	724	שפילמן אברהם ורוזה	7	565	פרידמן אברהם ודורה
10	154	שפילמן הרמן ופלזמן חני	9	513	פרידמן איטה
9	728	שפילמן חיים ורוזה	9	574	פרידמן דוד ושוורץ גיצ
2	625	שפילמן חיים ושורה	3	426	פרידמן הרמן ורגינה
4	776	שפילמן ינו וקלוש אדל	2	783	פרידמן הרש ושלבמן זלי
6	629	שפילמן מוזס ומלכה	4	786	פרידמן זלקו ושפילמן לאה
2	164	שפריץ יגנט ושרולביץ' רוז'י	4	564	פרידמן חיים ואבהמוביץ' חני
4	4	שריבר אדולף	5	784	פרידמן יוסף ושפילמן פפי

6. ישראלים ילידי קרפטורוס: סלפטר אליהו (סולוטבינו)

את השם אליהו סלפטר אני זוכרת מילדות כשם של עיתונאי בכיר, אבל לא ידעתי שהוא נולד בקרפטורוס. בחקר שערכת מצאתי שהוא נולד באקנסלטינה (Aknaszlatina), השם ההונגרי לסולוטבינו (Solotvyno) [ראו בהמשך].

ראשית אעלה דברים מתוך הספד בעיתון "הארץ" עם פטירתו בשנת 2016; לאחר מכן מתוך ראיון עם אלמנתו, רות סלפטר, אשר ממנה קיבלתי תיעוד רב במלל ובתמונות – ועל כך תודתי.

אוסף גם מידע שמצאתי בארכיון ITS בגרמניה ובדפי עד שמילא אליהו ב"יד ושם".

"הארץ": "סלפטר נולד ב-1927 בסלטינה בצ'כוסלובקיה. ב-1944 גורש עם הוריו לאושוויץ. אביו, נחמן, רופא במקצועו, שרד את השואה כרופא במחנות עבודה. אמו, נלי, נרצחה בתאי הגזים של אושוויץ. סלפטר שרד במחנות שונים בהם מחנה בונצלאו [Bunzlau - עיירה בשליזיה תחתית שבדרום-מערב פולין] והוצעד בצעדות המוות עד לשחרור. בסוף המלחמה לקה בשחפת ואושפז בבית חולים בפראג, שם מצא אותו אביו. בהמשך למד עיתונאות וכלכלה בפראג וב-1949 עלה לישראל, התיישב בירושלים, והחל בקריירה כעיתונאי. תחילה עבד בעיתון ההונגרי "אוי קלט" ובהמשך בג'רוזלם פוסט. מ-1951 החל לעבוד ב"הארץ". הוא כתב בעיתון ברציפות במשך 56 שנה. מאמרו האחרון פורסם ב-2007, עם הגיעו לגיל 80. סלפטר מילא תפקידים בכירים במערכת "הארץ", בהם שליח העיתון בארה"ב, פעמיים: בין השנים 1953-1957 ובין השנים 1961-1965 וכן שליח העיתון במערב אירופה - בבריסל [1976-1978]. הוא היה חבר הנהלת מערכת העיתון ב-1966 עד צאתו לגמלאות. במשך שנים רבות הוא כתב מדי יום את מאמר המערכת של "הארץ" לצד אלפי מאמרים נוספים בנושאים רבים. אחד מתחומי הכתיבה הבולטים שלו היה יהדות התפוצות. על עבודתו זכה בכמה פרסים בין 1998 ל-2001, בהם פרס מארגון הג'וינט ו"אות מפעל חיים" מארגון בני ברית - שניהם על סיקור יהדות התפוצות ומצב הקהילות היהודיות בחו"ל.

בארכיון "הארץ" שמורות אלפי כתבות שפירסם במשך עשרות שנים, סלפטר פירסם ארבעה ספרים. את הבולט בהם, "הממסד - מי שולט בישראל", פירסם ב-1973 עם יובל אליצור מ"מעריב". גם את הספר "עלילות הנפט: סיפור פריצת מצור הדלק על ישראל", שראה אור ב-1999, כתב עם אליצור. הספר עוסק בפריצת מצור הדלק, שהוטל על ישראל, על ידי הערבים וחברות הדלק המערביות הגדולות במשך מרבית שנות קיומה, ועל הקשרים החשאיים שנרקמו בין ישראל למדינות רבות, שסיפקו לה את הנפט, כמו איראן, מקסיקו ורוסיה. סלפטר הותיר את אשתו רות, לה היה נשוי 55 שנה, שלושה ילדים [רון, נעם וורד] ושבעה נכדים.

המפגש עם רות סלפטר: רות סיפרה שאליהו מיעט לדבר על ילדותו ועל תקופת השואה. הוא תעד את קורות חייו במסמך הרצ"ב ורות השלימה עוד פרטים. להלן הדברים שכתב אליהו: "נולדתי ב-1 בנובמבר 1927 בסלטינה (Slatina), חבל קרפטורוס של צ'כוסלובקיה.

הייתי במחנות ריכוז אושוויץ, נורדהאוזן וברגן בלזן בשנים 1944-45. עליתי ארצה ב-1949. באהבה לעיתונות נדבקתי בבית הספר הניסיוני על שם מסריק, שם הייתי אחראי, עם חבר כיתה, להכנת בולטין חדשות יומי, שהמתין לתלמידים על לוח גדול, בהפסקה הגדולה של שעה 10. לשם כך הינו שנינו משוחררים משיעור ראשון בבוקר וכך למדנו שעיתונות היא מקצוע כדאי...

את ביה"ס התיכון השלמתי אחרי המלחמה תחת המשטר הקומוניסטי בצ'כוסלובקיה, ובשנים 1947-49 למדתי בפקולטה לעיתונות באוניברסיטת פראג. בשנים 1949-51 למדתי בפקולטה למדעי החברה באוניברסיטה העברית בירושלים והספקתי לשמוע את אחד הקורסים האחרונים של פרופ' מרטין בובר ואת אחד הקורסים הראשונים של פרופ' דן פֶּטְנֶקִין. את עבודתי המקצועית התחלתי בהיותי תלמיד ב"ס תיכון בחומוטוב (Homotov) שבסודטים, ככתב אזורי של היומן מלֶדָה פּרוּנְטָה (Mlada Fronta) בשנים 1946-47.

בשנים 1948-49 הייתי כתב סוכנות הידיעות האמריקאית אסושיאטד פרס (Associated Press) בפראג. למזלי, הספקתי לצאת בדרכי לישראל לפני שכל יתר עמיתי לעבודה נעצרו ונשפטו על ידי השלטונות הקומוניסטיים כ"מרגלים אמריקאיים" [רות הוסיפה מידע]. [בשנת 1949-50 עבד באוי קֶלֶט ההונגרי]. בשנים 1950-53 עבדתי ככתב כלכלי של ה"ג'רוסלם פוסט וב-1951 הצטרפתי, במקביל, ובאותו תפקיד אל מערכת "הארץ" בירושלים.

ב-1953 נשלחתי לשמש ככתב הראשון של עיתון ישראלי בווינגטון, ובשובי ארצה ב-1956 קיבלתי לידי את ראשות הסניף הישראלי של הסוכנות הטלגרפית היהודית, ובמקביל שימשתי ככתב מדיני של "הארץ" בירושלים.

ב-1961 נשלחתי שוב להיות כתב "הארץ" בארה"ב ואחרי שובי ב-1965 נתמנית לתפקיד מזכיר מערכת העיתון בת"א. ב-1971 פרשתי מהתפקיד וחזרתי לכתיבה בנושאים מדיניים ודיפלומטיים וב-1976 נשלחתי לבריסל ככתב ראשי במערב אירופה וליד נאט"ו והשוק המשותף.

עם שובי מבריסל ב-1978 חזרתי להנהלת המערכת ופרשן לענייני חוץ, עד צאתי לגמלאות. מאז אני כותב מאמרים וממשיך לשמש חבר הנהלת המערכת.

ב-1973 כתבתי, עם יובל אליצור, את הספר "הממסד", שיצא גם בארה"ב בהוצאת הרפר אנד ראו (Harper & Row) בשם "מי שולט בישראל".

ב-1982 כתבתי, שוב עם יובל אליצור, את הספר "The Oil Glut" שניתח את האופי המדומה של משבר הנפט, שפורסם באנגלית ב"ספריית מעריב" [שם הספר בעברית הוא "עלילות הנפט"].

ב-1984 כתבתי עם דן בבלי את הספר "Fire Over Beirut" בהוצאת שטיין אנד דיי (Stein & Aay) בניו יורק - על מלחמת לבנון.

אשתי רות, לבית פריימן, משמשת סגן בכיר ליועץ המשפטי של עיריית תל אביב. בני רון עובד בתל אביב כעורך דין, בני נעם משתלם כפסיכולוג קליני בסן פרנציסקו ובתי ורד (עקביה) לומדת פסיכולוגיה תעשייתית באוניברסיטת תל אביב.

אף אחד מבני המשפחה לא יצא לתרבות הרעה של העיתונות."

ההשלמות של רות: את בית הספר היסודי למד אליהו בבית ספר צ'כי בסלטינה. את לימודיו התיכוניים עשה בגימנסיה העברית במונקץ' ולכן היה בעל שליטה טובה בעברית. הוא ידע שבע שפות: צ'כית, צרפתית, הונגרית, רוסית, גרמנית ואנגלית [וכמובן - עברית].

אחרי המלחמה נפגשו, כאמור, אליהו ואביו [הספד "הארץ"] בפראג. הם חזרו לסלטינה, אך הבית היה תפוס על ידי הגויים המקומיים והם גורשו בבושת פנים. הם חזרו לפראג ומשם עברו לחומוטוב. האבא, היה רופא, שפתח בחומוטוב קליניקה. [על האימא - בהמשך]. השגריר בפראג הזהיר את אליהו שהוא "על הכוונת" של השלטונות, בגלל עבודתו בעיתון אמריקאי, וייעץ לו להסתלק מיד מצ'כיה. זאת השנה, 1949, בה עלה אליהו ארצה. לאביו, נחמן, לא נתנו לצאת מגבולות צ'כוסלובקיה - בשל מחסור גדול ברופאים. הוא ניסה שוב ושוב להגיע ארצה - וסורב. נחמן, Nandor Nachman, שהיה יליד יאסינה, 1899, נפטר בפראג ב-1960 בלי שזכה לראות שוב את בנו היחיד... אליהו ניסה שוב ושוב לנסוע לצ'כיה

לפני 1960, אולם משרד החוץ היה נחרץ שלא יתנו לו לצאת חזרה ארצה. האבא קבור בבית הקברות היהודי בפראג.

ב-15 השנים האחרונות לחייו הוא נישא להילדה, שאיבדה בשואה את בעלה ובנה, והיא הייתה לו למשענת איתנה; רות העידה שהילדה הייתה אישה נפלאה וילדיהם אהבו אותה מאוד וראו בה את הסבתא שלהם.

מרות גם קיבלתי את כל התמונות המשפחתיות.

באתר "יד ושם" מצאתי תיעוד מתוך רשימת רופאים יהודים מ-Carpathian Ruthenia, שרובם נספו בשואה וחלקם ניצלו עם אביו של אליהו, שמקצועו Kreisarzt - כלומר, רופא מחוזי. על אימו, קורנליה – נלי, לבית הורוביץ, ילידת 1900 מסיגט, מילא אליהו דף עד. אימו נספתה עם הגעתה לאושוויץ. אליהו היה בן יחיד להוריו. גם על סבו, שעיה סלפטר, מיאסיניה, מילא אליהו דף עדות.

U. Juden Du-A-8612

Konzentrationslager Art der Haft: Gef.-Nr.: 122905

Name und Vorname: Salpeter Nahman

geb.: 28.12.1895 zu: Körösmező Kom. Maramaros

Wohnort: Akna Slatina, Hiratal n. 33, Kom. w.v.

Beruf: Arzt Rel.: mos.

Staatsangehörigkeit: Ungar Stand: wih.

Name der Eltern: Vater: Gasparwirt Seife S. Rasse: Körösme.

Wohnort: Mihály Rebecka S. geb. Pindencsai zö.

Name der Ehefrau: Kornelia S. geb. Horovic Rasse:

Wohnort: Akna Slatina

Kinder: 1/17 Alleiniger Ernährer der Familie oder der Eltern

Vorbildung: 26.1.45 KL. Auschwitz

Millitärdienstzeit: von — bis

Kriegsdienstzeit: Salpeter Nahman von — bis

Größe: Nase: Haare: Gestalt: 6113

Mund: Bart: Gesicht: Ohren:

Sprache: Augen: Zähne:

מסמכים שמצאתי בארכיון ITS המעידים על כך שהאבא, נחמן [בתמונה], היה יליד Körösmező, כיום Jasynya, מתגורר ב-Akna Slatina; המקצוע: Arzt, כלומר, רופא מחוזי. נחמן שרד לאחר שעבד כרופא במחנות הריכוז. נחמן היה אח בשם נתן, אף הוא רופא, שנספה באושוויץ. אחותו, קלרה קיזלר, נספתה.

נחמן סלפטר, אביו של אליהו

KL. BUCHENWALD (Männer) T/D Nr. 665130

NAME: SALPETER Vorname: Nahman

28.12.1895 Körösmező 122905

Geb.-Datum Geb.-Ort HÄSSL.-Nr.

Höfl. Pers. Karte	☐	Mil. Gov. Quest.	☐	Dokumente:	6
Effektenkarte	☒	Order f. Disp.	☐	Inf. Karten:	
Effektenverzeichnis	☐	Todesmeldung	☐	Bemerkungen:	
Postkontr.-Karte	☒	Soz. Vers. Unterlagen	☐	Umschlag-Nr.:	
Schreibst.-Karte	☐	Zahnbehandlungskarte	☐		
Höfl. Pers. Bogen	☒	Korrespondenz	☐		
Revierkarte	☐		☐		
Krankenblätter	☐		☐		
Arbeitskarte	☒		☐		
Geldverw.-Karte	☐		☐		
Nummernkarte	☐		☐		

159400

FAMILY NAME <i>S-413</i> (1) FIRST NAME		INDEX NO.	
SALPETER Ernö		L 181122	
SEX	M.S.	DATE OF BIRTH	COUNTRY OF BIRTH
m		1927	
CITIZENSHIP		RELIGION	OCCUPATION
		Jewish	
COUNTRY OF LAST KNOWN ADDRESS		DATE	
Aknaszlatina		5-9/45	
OTHER MEMBERS OF THE FAMILY ABROAD			
NAME	REL. TO NO. 1	BIRTH DATE	COUNTRY OF LAST KNOWN ADDRESS
2			DATE
3			DATE
4			DATE
5			DATE
6			DATE
7			DATE
Prev. at Bergen-Belsen		DATE	
APPLICANT		ADDRESS	
1			
2			
3			
4			
IRC SENT TO CLI ON NO.		AGENCY	DATE
S-717		1	
		2	
		3	
		4	
34 CLI No. 2-11-45-40M			

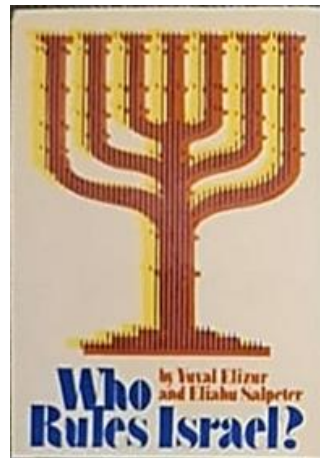
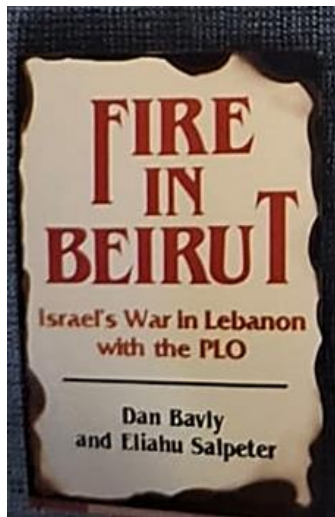
נלי, אימו של אליהו

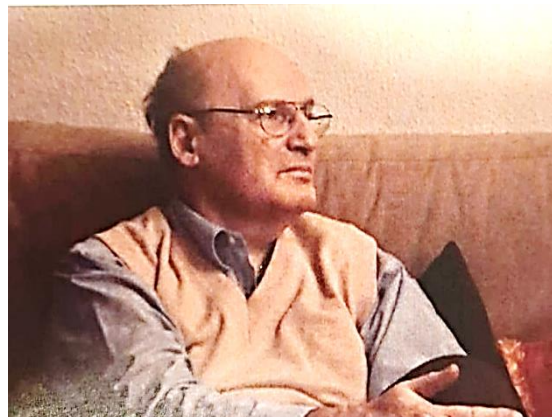
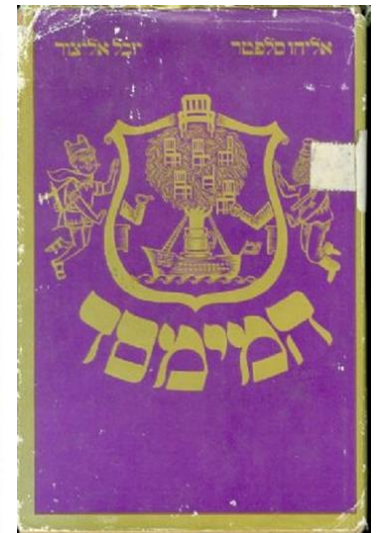
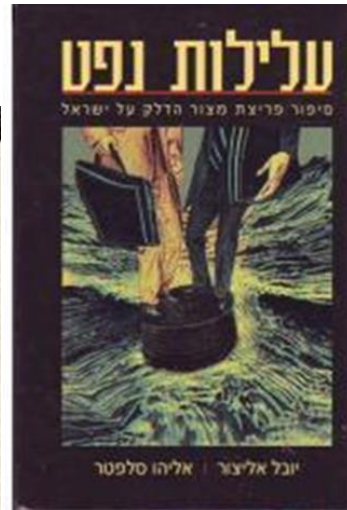
אליהו בצעירותו

אליהו – ארנו סלפטר, מסמך מארכיון ITS, יליד 1927, ברגן בלזן

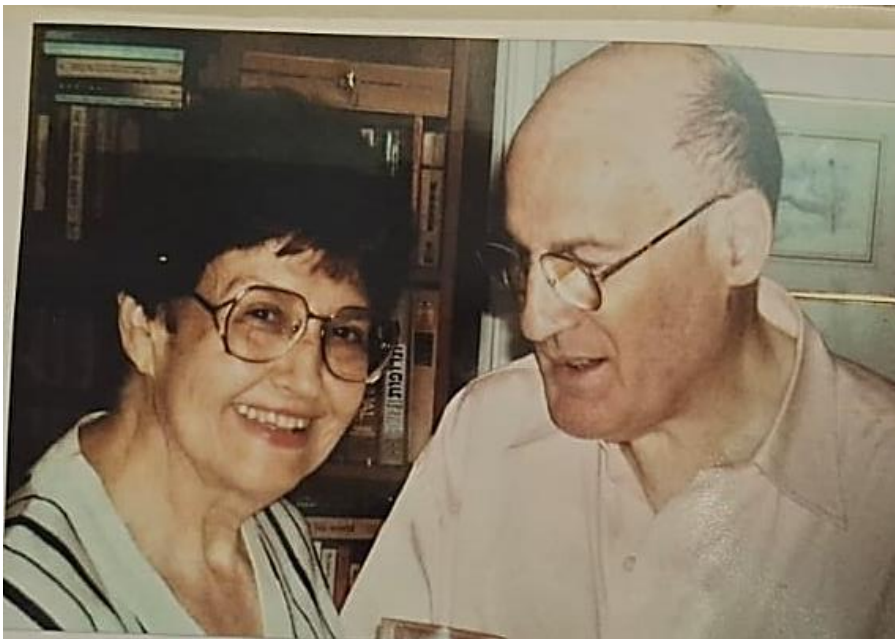
ארבעת הספרים שכתב אליהו סלפטר יחד עם עמיתיו

על "אות מפעל חיים" של בני ברית כתב דוד לנדאו ב- 15 באוקטובר 2001: "אות מפעל חיים" הוענק אמש מטעם ארגון בני ברית העולמי לעיתונאי איש "הארץ" אליהו סלפטר, על תרומתו לסיקור היחסים בין ישראל לתפוצות במדורו השבועי בעיתון.

רות ואליהו סלפטר

רות סלפטר - יקירת העיר תל אביב לשנת 2011. רות נולדה ב- 1930 בגרמניה, וכבת 3 עלתה עם הוריה ארצה והתיישבו בירושלים. ב- 1949 החלה לעבוד במשרד המשפטים וב- 1950 פנתה ללמוד משפטים במקביל לעבודתה. בשנת 2004 זכתה באות המתנדבים של ראש העירייה וב- 2010 זכתה באות הוקרה מהנשיא שמעון פרס על עבודתה התנדבותית ביוזמת האגודה למלחמה בסרטן. רות מתנדבת עד היום! רות העידה שאליהו היה בעל אופי אוהב ונדיב, חכם ובעל השכלה רחבה, בעל חוש הומור ואף פעם לא התלונן על קשיים. הם היו נשואים 55 שנים.

מתוך ההספד של רון, בנם הבכור של רות ואליהו: "...להודות לך היום: על משפחה עם יחסים בריאים, תומכים, מפרגנים, שבנית עם אימא רותי הנדירה - משפחה לא נטולת ביקורת, או ציניות, חס וחלילה (דווקא נושא שהיית די חזק בו...) - אבל משפחה בלי unfinished business, בלי יחסים עכורים, בלי סכסוכים, שאיש לא זוכר איפה נולדו, אלא משפחה, שהיא מרחב של התחשבות, ברגישות הדדית, כפי שתמיד ראינו בינך לבין אימא.

העניין הזה של הרגישות וההתחשבות, סוג של אצילות, אפיין אותך מיום שאני זוכר את עצמי, או אותך, ונמשך עד הסוף.

...חזרת ואמרת בחודשים האחרונים, ואמרת זאת אז לראשונה בחייך, שזו הייתה טעות חמורה של בן גוריון, שעצר פעילותה של יחידת המוסד, שהייתה צריכה לחסל פושעים נאציים מרכזיים באשר הם. אבל מה שיותר חשוב לי מהבעת ההסכמה לאמירה, הקוראת למעשה אלים, היחידה ששמעתי ממך אי פעם ב-54 שנותיי, זה שאתה, איש עדין ורגיש, ניצחת את הנאצים. הקמת משפחה ערכית, חרוצה, מלוכדת, אוהבת, דורות של ילדים ונכדים יהודים, אנדרטה חיה ופועמת לאימא שלך, שלראות את הפנים שלה לא הצלחת מאז אותו יום באושוויץ ב-1944... יומיים אחרי שהרכבת מסלטינה הורידה אתכם ואתה עלם יפה תואר בן 17. על השואה היה צריך תמיד לתחקר אותך, השואה שהדחקת, ולא הדחקת, השואה שלא ניהלה את חייך ביומיום, ובכל זאת, ניהלה. הסכמת לדרוך על אדמת גרמניה - אבל רק בשביל המשימות

העיתונאיות, ולא יום אחד מעבר, שקל פיצויים לא לקחת כל חייך 'כי אף אחד לא ישלם לי על אימא שלי', אבל תמכת בשילומים לממשלת ישראל כי 'זה מה שהיה צריך בשביל לבנות פה את המדינה'

...קצת סיפרת על העבודה במחנה בונצלאו בעבודות עץ, עם המון נסורת; הריאות ספוגות בשבבים - בטח לא עזרו, אבא, לשחפת שבאה אחר כך, לקראת הגעת הרוסים. ...וגם על צעדת המוות סיפרת, ועל היריות שהגרמנים ירו לתוך התבן, בו אתה ואחרים הסתתרתם, וכפו עליכם לצאת חזרה לתוואי הצועדים, כשרק בנס הספקת להיטמע בין הצועדים ולהימנע מסוף מר באותו אסם, כפי שהיה גורלם של רבים אחרים באותו מעמד. ...אמרת לנו שהמשפט האיום ביותר שנתקלת בו מאודך - היה באושוויץ:

'Kinder mit de bobes' - 'ילדים עם הסבתות!'

אחרי המלחמה קרה לך נס: אביך הרופא מצא אותך באחד מבתי החולים לפליטים בפראג, מתמודד עם שחפת קשה, וטיפל בך להחלמתך. התחזקת והחלטת לקבל את עצתו של אביך, סבא נחמן, להשלים את שנת התיכון, שהמחנות גזלו ממך, ולא להשתמש בפטור שיכולת לקבל.

...אחד השיעורים החדים שלך מהמלחמה זה 'שאפשר לקחת לנו את הכול בחיים, גם בני משפחה, אבל לא את הידע שיש לאדם בראשו, ועל כן אז זו חובתך כהורה... לעודד את יכולותינו השכליות."

7. משלנו: דר' כשר נעמי (בושטינו)

את שמה של נעמי כשר מצאתי בדף הקשר שלנו. אחד מחברינו, יוסי פיקל, שהוריו היו מבושטינו, והוא קרוב משפחה שלה, הוא זה שסיפר לי שאימא של נעמי הייתה ילידת בושטינו. נעמי, לבית ולדמן, נולדה אל תוך תקופת השואה, בדצמבר 1942, בדברצן, לשם עברה האם לאחר נישואיה למשה-צבי, יליד טיסלוק [Tiszalök - כפר בהונגריה, ממנו עברה המשפחה לדברצן].

בגיל שנה וחצי, יחד עם האימא, מגדה/מרים, והאחות בת 3 החודשים, אגנס/אגי, היא הייתה אחת מהנוסעות ברכבת קסטנר, שחווה מסלול מטלטל עד הגעתן ארצה – ועל כך בהמשך.

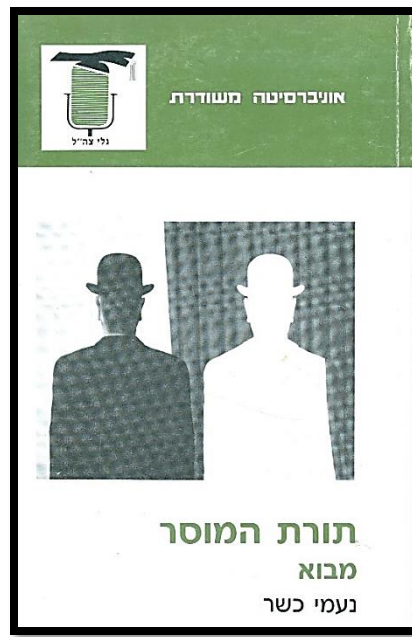
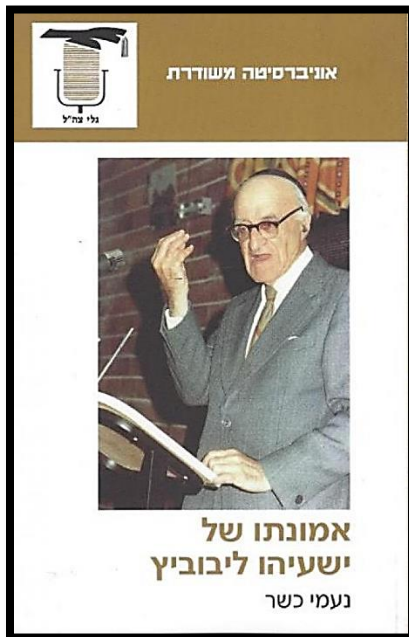
נעמי למדה ספרות עברית באוניברסיטת בר-אילן ותואר שלישי בפילוסופיה באוניברסיטת תל אביב. נושא הדיסרטציה שלה היה: "ספקנות, פרקטיקה ומוסר בעיקר על פי יום".

נעמי הייתה מרצה בכירה במכללה האקדמית תל אביב-יפו

ובאוניברסיטת חיפה. היא התמחתה בהגותו הפוליטית והדתית של ישעיהו ליבוביץ ואף הייתה עמו בקשר עד ימיו האחרונים. ליבוביץ שיבח את הבנתה בהגותו.

נעמי הכירה את בעלה, אסא כשר, כשהייתה סטודנטית והם נישאו בשנת 1965. לזוג שלושה ילדים. בנם הבכור, יהורז, היה מפקד פלוגה בחיל השריון. הוא נהרג בתאונה בעת טיול בסיני בשנת 1991. האבל על אסון זה הפך למרכיב בולט בחייה ובחיי בעלה. לאחר מותו פנתה נעמי ללימודי עבודה סוציאלית, תוך התמחות בבריאות הנפש. בתום לימודיה החלה לעבוד בתחנה לבריאות הנפש בפתח תקווה. היא ממשיכה לעבוד גם כיום, מביתה.

נעמי כתבה שלושה ספרים, שאחד מהם נכתב יחד עם בעלה, אסא כשר.

אך נחזור אל שנות חייה הראשונות, בצל השואה, בתלישות ובנדודים, בזיכרונות מתקופה אפלה ולא יציבה; נחזור אל שורשי המשפחה בבושטינו (Bushtyno) [מחוז טייץ'], שם נולדה האימא של נעמי.

מרים הייתה הצעירה מ-11 ילדיהם של שלמה שוורץ וג'ניה/צ'רנה, לבית הילמן [ראו בסיום]. כך כתוב ב"ספר מרמורש" על הסבא, שלמה שוורץ (עמוד 292): "עשיר מופלג בבישטינע, ולא בקנה מידה מקומי בלבד, היה שלמה שווארץ. הוא הקים בבישטנע שרשרת של מחסנים לרוב הסחורות, שהיו להן מהלכין בסביבה: דברי מכולת, חומרי בניין, כלי עבודה חקלאיים ועוד. סוכנים לעשרות עבדו בשירותו מבישטנע צפונה לכיוון וואלאווע ויאסין. רכבות מסע מיוחדות הובילו את הפרקמטיא למחסני שלמה שווארץ – ומהם למקומות היעד בכל רחבי המחוז. פעמים רבות שהסחורה הובלה ישר למזמין. מן הראוי להוסיף, שבשנות מלחמת העולם הראשונה השתחרר שלמה שווארץ משרות צבאי בזכות קבלת כהונת "רב" בכפר הסמוך, סאלדובוש [Saldobos, כפר בנפת חוסט, כ-10 ק"מ מבושטינו, שעליו רשום ב"ספר מרמורש" (עמוד 248): "היהודי הראשון נזכר בסאלדובוש במפקד היהודים של שנת 1735... במפקדים הבאים לא ייזכר ולא ייפקד שום יהודי בסאלדובוש במשך תקופה ארוכה של קרוב ל-150 שנה". מכאן מובן שרב אמיתי לא היה צריך בכפר זה...]. ברוב השנים היה בהנהגת הקהילה כגזבר וכראש החברה קדישא. במרבית השנים היה גם חבר המועצה המקומית והייתה לו השפעה גדולה על השלטונות המקומיים והאזוריים. למרות עושרו היה אדם עממי ומעורה עם הציבור. בימי חג ומועד היה עורך מסיבות בביתו לאנשי הקהילה והיה נותן בשיר קולו." נעמי הוסיפה, שבכל פעם שהרְבֵּה מקְרָצֵנב היה מבקר בבושטינו הוא היה מתארח בבית המשפחה. נעמי סיפרה שמרים [האימא] חששה בנעוריה שהבחורים המחזרים אחריה עושים זאת בגלל עושרו של אביה... יחד עם שלמה שוורץ עבדו שניים מבניו: קלמן וינו.

כל יום שישי היו הילדים נשלחים לחלק אוכל לשבת לעניי הקהילה.

מבין 11 הילדים היו 4 בנים ו-7 בנות. 6 ניספו בשואה: פרידה (1898), קלמן (1899), ינו (1902), מלכה (1904), רוז' (1906) ואטל (1911). אילונה (1905) נפטרה (ב-1926) בשל הריון מחוץ לרחם והאלמן נישא לאחותה, רוז'. מהאחים שרדו רק שניים: אמיל (1913-1982), שהיה שופט בפראג, היגר לאוסטרליה; אחר כך עלה ארצה. זולטן/יצחק (1915-1979) עלה ארצה. רק לפני מותה העלתה מרים את שמותיהם של אחיה ואחיותיה. ארז' (1918), האחות שהייתה הקרובה ביותר בגיל למרים, הייתה מאורסת למשה-צבי ולדמן. היא נסעה עם נהג המשפחה לבודפשט, כשלוסיעה הצטרפה עוד אחות. אלא שאירוע טרגי גרם למותה: רכבת עלתה על הרכב וארז' נהרגה במקום זמן קצר לפני נישואיה (1938). מרים הייתה בת 16 כשארז' נהרגה. היא ראתה את סבלו הרב של משה ואמרה לעצמה: את הגבר הזה אני צריכה להציל...

כשמשה היה מגיע לביקורים בביתם הייתה מרים נחבאת. כשהתעניין לדעת האם ביקוריו מפריעים לה, ענתה מרים: לא רק שאינך מפריע, אני מוכנה אפילו להתחתן איתך! ואכן, מרים ומשה נישאו ועברו להתגורר בדברצן. נעמי, בתם, נולדה, כאמור, בדצמבר 1942 ואחותה אגנס/אגי [לימים – דליה] - במרץ 1944. בסוף יוני 1944 עלו מרים ושתי בנותיה הפעוטות (נעמי בת שנה וחצי ואגי בת 3 חודשים) על "רכבת ההצלה" (רכבת קסטנר). אליהן נילוו הוריו של משה, אלברט ואטל ואחותו, אירן. מרים אמרה אז שפעם היא הצילה את משה ועכשיו משה הציל אותם...

משה לא היה איתן: עוד לפני לידת אחותה הקטנה גוייס משה, אביה של נעמי, לפלוגות הכפייה והיה שבוי על ידי הרוסים במחנה עבודה בארכנגלסק [Arkhangelsk], בצפון מערב רוסיה, שקרוב לחוג הקוטב הצפוני. הוא היה אסיר קרוב ל-4 שנים קשות, בהן סבל מהקור הנורא, ממחסור במזון ומתנאי רפואה גרועה.

משה השתחרר בשנת 1946, במסגרת חילופי שבויים, במשקל 36 ק"ג. הוא הגיע עד בודפשט ושם כשלו כוחותיו והוא התעלף. משה נאסף על ידי קרובי משפחה ושכב 3 חודשים עד ששב לאיתנו.

גורלה של משפחת ולדמן ב"רכבת ההצלה" לא היה פשוט, בלשון המעטה. הרכבת הגיעה לברגן בלזן ושם הם שהו חצי שנה בתנאים קשים. מרים נהגה לכבס את החיתול של אגי מדי לילה, לכרוך אותו סביב מותניה – ולישון עליו, כך שבבוקר יהיה החיתול יבש... גם חלב אֵם היה מצרך נדיר. סולייט נעליה של מרים כבר נקרעה ואלברט, חמה, החליף את קרום הלחם שלו בסוליה לנעליה. המזון היה, בעיקר, תפוחי אדמה בגרסאות מוגבלות.

מברגן בלזן הם הוסעו לשווייץ, אלא שאל תחנת הרכבת הם נאלצו ללכת במשך 12 שעות, בחודש דצמבר, בשלג, כשמרים מחזיקה את נעמי על ידה לאורך כל הדרך, בעוד אגו התינוקת מובלת בעגלה, בה בודקים מעת לעת שלא קפאה... ידה של מרים ממש התאבנו לאחר הצעדה הזאת בשיירת הפליטים.

נעמי מעידה ששנים רבות היה לה פחד משיירות...

בשוויץ הם שוכנו במלון, ששכן מול אגם ג'נבה, בעיירה הנקראת Caux [עוד אשוב לספר עליו]. שם שהו עד ספטמבר 1945, אז עלו ארצה.

מרים נתנה עדות בארכיון עתלית על מסלול עלייתם ארצה: "במרץ 1944 נכנסו הגרמנים להונגריה ואז, לאחר ריכוז כל היהודים בגטו, אני ושתי בנותי והורי בעלי הובלנו לברגן-בלזן. משם שוחררנו ע"י קסטנר "ברכבת קסטנר" המפורסמת והועברנו לשוויצריה ובספטמבר 1945 עלינו ארצה. השחרור נעשה ע"י קסטנר, שהוציא מברגן בלזן רכבת שלמה של משפחות יהודיות, שהובאו לשוויצריה – ומשם, כעבור 9 חודשים, דרך איטליה, באונייה שהפליגה מפארי לחיפה. היה לנו סרטיפיקט קולקטיבי לכל 1200 האנשים שהיו על האונייה. האונייה הייתה אוניית מלחמה אנגלית, שהוחלפה לאוניית נוסעים."

לאחר מכן עברה מרים והבנות לבני ברק. בעלה, משה, עלה ארצה בינואר 1948. ב"מקור ראשון", באוגוסט 2018, בראיון לאריאל הורוביץ, סיפרה נעמי על המפגש הטראומתי עם אביה: "כל הזמן דיברו סביבי על אבא, אבל זו הייתה מילה ריקה", היא מספרת; "לא הבנתי מה זה אומר. הייתי מחוברת מאוד לאימא שלי, ופתאום הגיע אדם זר ונתקע בינינו. כשאבא שלי הגיע, במשך הרבה זמן לא רציתי להכיר בו. אפילו לא

רישום העלייה של משפחת ולדמן: אלברט ואטל, הוריו של האבא משה, מגדלנה – היא מרים (בתמונה), נעמי – בת 3, אגנס – בת שנה, ואירן, אחותו של משה. הגעה ב- 2.9.1945 באונייה וויל דאורן, דרך המשרד בג'נבה; מיועדים להגיע לישראל ולדמן בשכונת מאה שערים בירושלים

מחלקת העלייה של הסוכנות היהודית לא"י
 לשכת העלייה חיפה

רשימת עולים שבאו לא"י

מס' 6
 ת.ע. 77
 תאריך: 2.9.45
 תאריך: 2.9.45
 מקום: חיפה

מס' סדורי	המסמחה	השם	גיל	סוג	מס' הרשיון	הקרובים בא"י וכתבתם	הערות
242	ורייס	אובן	52	ג	7083	רומניה לבית עולים חיפה	
243	"	אודליה	46	"	"	"	
244	"	ניקולס	12	"	"	עלית הנורע	
245	ורייס	רוזי	21	ג	3081	צכוסלובקיה נוסעת הנגבה	
		אלכסנדר	10	ג-ב	3082	עלית הנורע	
		ברטה	16	ג-ב	3083	"	
		טרגיס	14	"	"	"	
		דורה	16	ג-ב	3084	"	
		ירזליה	13	"	"	"	
		יולידס	57	ד	7085	רומניה וייס יוסף ת"א רח' גאדלה 5	
		אלכסנדר	25	ג	3086	צ.ס. וייס בנימין נתניה בית זנדברג	
		רוזינדר	28	ג	7087	רומניה	
		אולה	35	ג	3088	לכפור טאסדיק	
		ארוין	13	"	"	"	
		גסטון	11	"	"	"	
		אלברט	62	ג	7089	הונגריה ישראל ולדמן ירושלים	
		אטל	59	"	"	מאה שערים 42	
		מגדלנה	24	"	"	"	
		נעמי	3	"	"	"	
		אגנס	1	"	"	"	
		אירן	26	"	"	"	

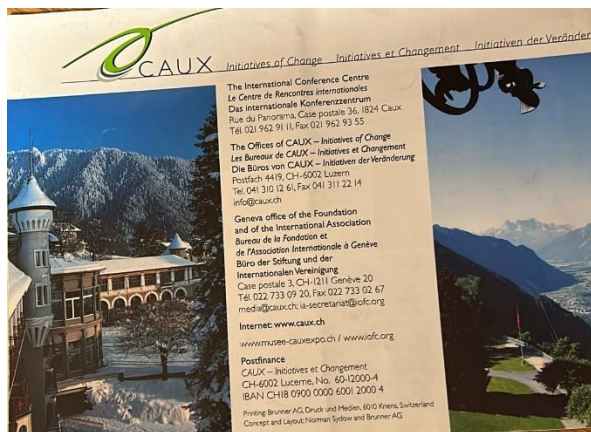
קראתי לו 'אבא'. קראתי לו 'הוא', וזה מאוד כאב לו. יום אחד אמי החליטה שאני חייבת לקרוא לו 'אבא', ושם עוד פעם אחת אקרא לו 'הוא', אהיה חייבת לבקש סליחה. ערב שלם היא עמדה על כך שאתנצל בפניו, ואני סירבתי, עד שבסופו של דבר נשברתי מרוב עייפות ובכי. יותר לא העזתי לקרוא לו 'הוא'."

• למה היה כל כך קשה להכיר בו?

"אני חושבת שפחדתי מאובדן נוסף. בניגוד לאחותי, שעדיין לא נולדה כשאבא נפל בשבי, אני כן הכרתי את אבא שלי, ופתאום הוא נעלם. הכאב היה בלתי נסבל, וייתכן שהיה לי מנגנון טבעי, שניסה לחסוך ממני כאב נוסף. הרגשתי שאני לא בשר מבשרו של האיש הזה, שהוא לא חלק ממני, שהוא מפר את האיזון שהיה במשפחה."

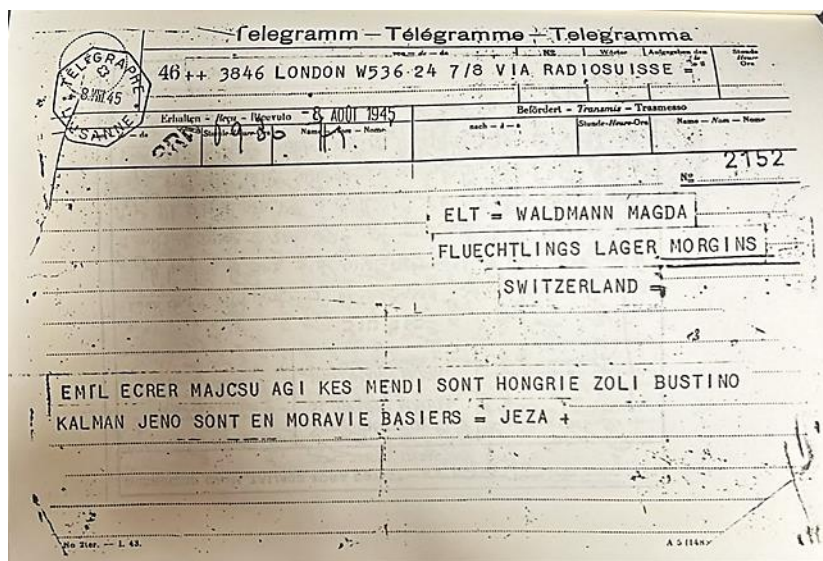
נעמי למדה בבני ברק ולאחר מכן בבית ספר חרדי ברמת גן. על המשך לימודיה כתבתי בראשית הדברים. בארץ נולד לנעמי אה, שלמה ולדמן.

אחת החוויות המרתקות הייתה לפני שנים אחדות. אסא, בעלה של נעמי, הוזמן לכנס בשוויץ, בעיירה לחוף אגם ג'נבה, והציע לה להצטרף אליו. רק בהגיעה למקום, ל-CAUX, הבינה נעמי שזה המלון, בו שהתה עם משפחתה לאחר הפינוי מברגן בלזן, ששופץ והפך לארמון כנסים מפואר... בוויקיפדיה כתוב על המקום: "במהלך מלחמת העולם השנייה, המלונות נפגעו ושימשו לשכן פליטים אזרחיים ושבוויי מלחמה נמלטים של בעלות הברית. לבסוף מצאו בה מקלט כ-1,600 יהודים מרכבת קסטנר מבודפשט..."

כך נראית ההזמנה לכנס וכך תמונת המקום בוויקיפדיה.

נעמי מצאה במקום את רשימת הפליטים ששהו בו, כששמה, יחד עם כל בני משפחת ולדמן, מופיעים בה. זאת הייתה סגירת מעגל מרגשת מאוד עבורה!

צילום מברק שהיה בידי מרים, אימא של נעמי, אותו היא קיבלה לשוויץ, ל-CAUX, ושם מספרים לה מי ניצל מבני משפחתה. מוזכרים שני אחיה אמיל וזולי, שאכן שרדו, וגם שני אחיה, קלמן וינו, שהיו בדכאו. ראו אותם עד היום האחרון ומרים חיכתה להם, אבל הם לא הגיעו כי הגרמנים ירו במי שנשאר עד הרגע האחרון... עוד מוזכרים במברק מייצ'ו, אגי וארווין, ילדיה של אחותה הגדולה של מרים, פרידה, שהייתה מבוגרת ממרים בכ-21 שנה. הילדים האלה היו כבר בוגרים והם שרדו.

• ולקראת סיום אני מבקשת להוסיף פן אישי של נעמי אל משפחתו של בעלי, כפי שגיליתי בשיחה איתה ובעקבות עבודת השורשים שכתבתי על משפחת בעלי. מסתבר שלנעמי יש קשר משפחתי אל בצלאל וולף, האח של אברהם וולף, שהוא הסבא רבא של בעלי – וכך מסתבר שנעמי כשר ויהודה פיקסלר, בעלי, הם קרובי משפחה מדרגה רחוקה... בצלאל ואברהם וולף היו גם האחים של מנשה, שהוא הסבא רבא של יוסי פיקל, והוא זה שיידע אותי על הקשר המשפחתי אל נעמי כשר.

מה כתוב בספר "הכפר שלנו" על בצלאל וולף (עמוד 45)? "מייסד השושלת של משפחת וולף נולד בכפר קולוצ'אבו [Kolochava], עבר ממנו לבושטינה, ובשנת 1882 הקים את טחנת הקמח הגדולה ואת מפעל החשמל". ובהמשך (עמוד 108): "הראשון מבני וולף בא לבושטינה מקאלוז'ה (Kolocsa) [קולוצ'אבה] וייסד את טחנת הקמח הראשונה, שסיפקה עבודה לשלושים איש, ואחר כך התרחבה והפכה גם לטחנת שמן למאור, שסיפקה חשמל לכל הכפר."

בצלאל וולף ואשתו, סוזי (Sose), לבית ברנדשטיין

טחנת הקמח, שהופעלה על ידי תעלת מים, שנחפרה מנהר Tereblya, העובר בכפר. משפחתו של בצלאל וולף הייתה בעלת הזכויות להשתמש במים להפעלת הטחנה מאז פרנץ יוזף, המלך האוסטרו-הונגרי, שהעניק להם אותה במתנה.

ציור של בצלאל וולף

קברו של בצלאל וולף בבושטינו, ליד קברו של הרב הידוע מרדכי מנדבורנה

עוד זיווג בין המשפחות, כפי שסיפרה נעמי: "טובי וולף, [בתו של בצלאל], נישאה לקלמן שוורץ, והיו להם שני ילדים, אימרה ויודית. קלמן היה אחיה של מרים [אימא של נעמי] ושני ילדיהם הם בני דודי. כולם ניספו בשואה."
כמה קטן הוא עולמינו וכמה שמחתי לתרום מהמידע שהיה בידי לנעמי ולמשפחתה!

נעמי הוסיפה עוד מידע: "אני יודעת שהסבא של סבא שלי, שלמה, מצד אימו, היה שלמה גנצפריד, מחבר 'קיצור שולחן ערוך'. סבא שלי נקרא על שמו וגם אחי נקרא שלמה."
הרב שלמה גנצפריד נולד, וגם קבור, באוז'גורוד.

נעמי נשואה, כאמור, לאסא כשר ושלושת ילדיהם הם יהורז (ז"ל), שירית ואבשלום.

שלמה וצ'רנה/ז'ניה שוורץ, סבא וסבתא של נעמי –
מזכרת קטנה שנשארה לאימא שלה מהם

יישר כוח, נעמי, על עשייתך המגוונת רבת השנים!

כתבה: רותי פיקסלר

לתגובות: 050-5643299 ruthfixler@walla.co.il

סייעה בתרגום לאנגלית: גיטה ברקוביץ